

مطالعه میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی "ایزو" در گزارش‌های دولتی فارسی ایران از سال ۱۳۷۵-۱۳۷۷^۱

محمود مرادی^۲

تاریخ دریافت: ۷۹/۹/۲۸

چکیده: اطلاعات و اطلاع‌رسانی در عصر کنونی و گسترش سریع فن‌آوری اطلاعاتی و ارتباطی و فزونی و تعدد منابع اطلاعاتی، لزوم همکاری و تبادل اطلاعات میان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در سطح ملی، منطقه‌ای، و بین‌المللی را ناگزیر ساخته است. در قرن حاضر اطلاعات در محدوده مرزهای ملی باقی نمانده است. پذیرش استانداردهای بین‌المللی از طرف سازمان‌ها و مراکز علمی و مطالعاتی در جهت تولید منابع اطلاعاتی کوششی است که می‌تواند در سطح ملی، منطقه‌ای، و بین‌المللی به همکاری و تبادل اطلاعات میان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کمک کرده و دسترسی به اطلاعات را تسهیل کند. در این راستا لزوم رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در گزارش‌های دولتی فارسی محور این بررسی است.

کلیدواژه‌ها: رعایت، استانداردهای بین‌المللی، ایزو، گزارش‌های دولتی، فارسی، تبادل اطلاعات

مقدمه

لزوم توجه به وحدت، هماهنگی، و نظام‌مند کردن منابع و مواد مختلف اطلاعاتی و پذیرش،

۱. برگرفته از: محمود مرادی، «مطالعه میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در گزارش‌های دولتی فارسی ایران از سال ۱۳۷۵-۱۳۷۷». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران، دانشکدهٔ

روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۳۷۸

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

تدوین، و بهسازی استانداردهای بین‌المللی در عصر کنونی از اهمیت زیادی برخوردار است. اکنون با توجه به پیشرفت شایانی که در حوزه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در صحنه بین‌المللی به وجود آمده و جهان را به یکدیگر نزدیک کرده است و شبکه‌های اطلاع‌رسانی مانند اینترنت به صورت تار عنکبوت تمام دنیا را فرا گرفته، پیوستن به نظام واحد جهانی و شبکه‌های بین‌المللی اطلاع‌رسانی به روزآمد بودن اطلاعات علمی و فنی و تحقیقاتی کمک زیادی می‌کند. بخشی از این منابع که می‌تواند در نظام اطلاع‌رسانی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی جایگاه ویژه‌ای داشته باشد، گزارش‌های دولتی است. مراکز دولتی اعم از سازمان‌ها، مؤسسات و وزارتخانه‌ها به انتشار مطالبی در حوزه کاری خود می‌پردازند. اما آنچه که حائز اهمیت فراوان است این، که مراکز یاد شده به دلیل عدم توجه به استانداردهای بین‌المللی به انتشار مطالبی می‌پردازند، که بعضاً دسترسی به آنها در نظام اطلاع‌رسانی مشکل ایجاد می‌کند. استاندارد کردن گزارش‌های دولتی می‌تواند تأثیر بسیار زیادی در وحدت، هماهنگی، و نظام‌مند کردن آنها در جهت دسترسی سریع و دقیق از طریق شبکه‌های اطلاع‌رسانی بین‌المللی و کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی داشته باشد.

تعریف مسئله

وجود سازمان‌ها، مؤسسات، و مراکز بسیار زیاد وابسته به دولت از طرفی، و تولیدات اطلاعاتی آنها از طرف دیگر به‌عنوان گزارش کار، عملکرد و یا بررسی وضعیت، ساختار و...، لزوم توجه به آنها برای اشاعه اطلاعات غنی و مفید از اهمیت فراوانی برخوردار است. گزارش‌های دولتی یا به عبارت کلی‌تر نشریات دولتی در بسیاری از کارهای پژوهشی به‌عنوان مرجع و سند، کاربرد مؤثری می‌تواند داشته باشد، و در پژوهش‌هایی که با وظایف و برنامه‌های دولت مربوط می‌شود، رجوع به آن‌گونه نشریات دولتی پژوهشگر را به نتیجه‌گیری دقیق‌تری راهنمایی می‌کند (انوار، ۱۳۷۱، ص ۸۶).

پراکندگی، ناهماهنگی، و وجود شکل‌های مختلف در تهیه و تدوین گزارش‌های دولتی در ذخیره و بازیابی آن توسط کتابداران و اطلاع‌رسانان و همچنین پژوهشگران، دانشجویان و استادان موجب اتلاف وقت می‌گردد. با توجه به بررسی‌های اولیه که بر روی گزارش‌های دولتی انجام گرفت تعداد شکل‌های موجود برای گزارش‌های دولتی بیش از حد معمول است. پراکندگی در شکل گزارش‌های دولتی تأثیر منفی بسیار زیادی در ایجاد بانک‌های اطلاعاتی گزارش‌های دولتی، و ذخیره و بازیابی آنها خواهد گذاشت.

با توجه به استانداردهای موجود در سطح جهانی، منطقه‌ای، و ملی و بررسی آنها می‌توان مشخص کرد در این زمینه تا چه محدوده‌ای ما پیش رفته‌ایم یا اینکه عقب هستیم، به عبارت کلی در کجا قرار گرفته‌ایم. بنابراین ضمن اینکه بررسی مذکور در این خصوص انجام می‌شود، وضعیت ما در سطح جهانی و منطقه‌ای مشخص خواهد شد و می‌توان به شکلی هماهنگ و واحد، و همگام به استانداردهای بین‌المللی دست یافت، و با استفاده از آن سازمان‌های دولتی را ملزم به رعایت آنها کرد.

پیشینه‌های موجود در سطح بین‌المللی، و منطقه‌ای، و کشور و آگاهی از آنها می‌تواند نقش بسیار مؤثری در دست‌یابی به استانداردهای مورد بحث ما داشته باشد. بنابراین با توجه به ضرورت پیوستن به نظام‌های اطلاع‌رسانی جهانی و لزوم ایجاد بانک‌های اطلاعاتی در سطح ملی، منطقه‌ای، و بین‌المللی دست‌یابی به مشکلی مناسب می‌تواند ما را در حوزه استانداردها کردن منابع یاری کند.

تعریف عملیاتی اجزای مسئله

در این تحقیق تمام عوامل و اجزای مختلف مسئله مشخص و به‌دور از ابهام است. تنها مطلبی که باید در این خصوص روشن شود، گزارش‌های دولتی است.

گزارش‌های دولتی: در این تحقیق منظور از گزارش‌های دولتی، آن دسته از اسنادی است که با هزینه دولت چاپ می‌شود و یا به‌وسیله یکی از سازمان‌ها، مؤسسات و وزارتخانه‌های دولتی چاپ و منتشر می‌شود، و از نظر استفاده شامل: (۱) اسناد تحقیقی برای متخصصان که عموماً حاوی آمار و ارقامند؛ (۲) آنهایی که گزارشی از وضع و اداره حکومت می‌دهند؛ و (۳) نهایتاً منابعی که اطلاعات مورد علاقه عامه مردم را عرضه می‌کنند. گزارش‌های دولتی ممکن است به شکل کتاب، جزوه، مجله، و یا حتی میکروفیلم باشد (ابرامی، ۱۳۵۶، ص ۱۶۳-۱۶۴).

پرسش‌های اساسی پژوهش

پرسش‌های اساسی تحقیق که به‌عنوان محور جست‌وجو مد نظر بوده و در این تحقیق به آنها پاسخ داده شده است عبارتند از:

۱. چه میزان از استانداردهای بین‌المللی ایزو در تدوین گزارش‌های دولتی فارسی رعایت شده است؟

۲. در چه سالی بیشترین استانداردهای بین‌المللی ایزو در تدوین گزارش‌های دولتی فارسی

رعایت شده است؟

۳. چه بخش‌هایی از گزارش‌های دولتی فارسی بیشترین موارد استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت کرده‌اند؟

۴. چه بخش‌هایی از گزارش‌های دولتی فارسی کمترین موارد استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت کرده‌اند؟

هدف و فایده پژوهش

هدف کلی

مطالعه میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در تهیه و تدوین گزارش‌های دولتی فارسی ایران براساس استانداردهای بین‌المللی ایزو برای تدوین و تهیه گزارش‌های دولتی در ایران.

اهداف ویژه

۱. تعیین و مشخص کردن میزان رعایت استانداردهای ایزو در گزارش‌های دولتی فارسی ایران.

۲. تعیین و مشخص کردن سال‌هایی که در طی آن استانداردهای بین‌المللی ایزو بیشتر رعایت شده است.

۳. تعیین بخش‌هایی از گزارش‌های دولتی فارسی که بیشترین و کمترین موارد براساس استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت کرده‌اند.

فایده پژوهش این است که (۱) مشخص می‌شود که در سطح بین‌المللی در چه سطحی از رعایت استانداردهای بین‌المللی هستیم، (۲) می‌توان براساس مطالعه صورت گرفته ضمن برنامه‌ریزی و تدوین شکلی واحد در تولید و تدوین گزارش‌های دولتی فارسی به وضعیت مطلوبی دست یافت، (۳) تدوین و تولید منابع اطلاعاتی گزارش‌های دولتی ایران با رعایت استانداردهای مربوطه تأثیر بسیار زیادی در وحدت و نظامند کردن ذخیره و بازیابی منابع و اطلاعات موجود در بانک‌های اطلاعاتی و شبکه‌های اطلاع‌رسانی دارد.

فرضیه پژوهش

بیش از ۷۰ درصد گزارش‌های دولتی فارسی ایران استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت نکرده‌اند.

متغیرهای اساسی پژوهش

متغیرهای اساسی پژوهش حاضر عبارتند از:

- استانداردهای بین‌المللی ایزو

- گزارش‌های دولتی

که در این پژوهش، استانداردهای بین‌المللی ایزو متغیر مستقل و گزارش‌های دولتی فارسی به‌عنوان متغیر وابسته مورد بررسی و سنجش قرار گرفته‌اند.

محدودیت‌های پژوهش

از جمله مشکلات این تحقیق می‌توان به تهیه استاندارد گزارش‌های دولتی اشاره کرد. برای تهیه استاندارد مذکور مشکلات زیادی متحمل شدم. از طرف دیگر ترجمه متن مربوط به استاندارد گزارش‌های دولتی و انتخاب واژه‌گان مناسب برای آنها از جمله موانع در این پژوهش بوده است. ضیق وقت از طرفی و وقت‌گیر بودن تحقیق حاضر و کمبود منابع تخصصی در زمینه پژوهش و عدم دسترسی به آنها از دیگر موانع و مشکلات موجود بوده است.

روش پژوهش و جامعه مورد مطالعه

برای جمع‌آوری اطلاعات در جامعه آماری مورد نظر از روش پیمایش استفاده شده است. به دلیل استفاده از عوامل آمار توصیفی در تجزیه و تحلیل اطلاعات، توجه به روش توصیفی و استفاده از آن الزامی بود.

جامعه پژوهش عبارتند از گزارش‌های دولتی فارسی موجود در مراکز اطلاعات و مدارک علمی از سال ۱۳۷۵ تا سال ۱۳۷۷. که تعداد آن ۷۹۳ گزارش را شامل می‌شود. از این تعداد ۱۲۰ گزارش مربوط به سال ۷۵، ۸۶ گزارش مربوط به سال ۷۶، و ۴۴ گزارش مربوط به سال ۷۷ است که مجموعاً ۲۵۰ گزارش در طی سه سال مورد بررسی قرار گرفته است.

از مجموعه گزارش‌های دولتی در طی سه سال (۱۳۷۵-۱۳۷۷) تعداد ۲۵۰ نمونه به تصادف و تناسب تعداد هر سال انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت. به این شکل که ابتدا با استفاده از فرمول $1 - \frac{n=ta^2s^2}{d^2}$ تعداد ۲۵۰ گزارش انتخاب گردید (بازرگان، ۱۳۷۴، ص ۹۹-۱۰۰) و در مرحله بعد جامعه مورد مطالعه (۲۵۰) را تقسیم بر کل جامعه نموده و در تعداد سال‌های مورد

۱. در این فرمول: ta = ضریب مربوط به استودنت به ازاء سطح اطمینان $(1-a)$ و S^2 = برآورد واریانس در سطح اطمینان ۹۵ درصد و J^2 = اشتباه مجاز. بنابراین مقدار t برابر $1/64$ ، S^2 برابر $0/25$ ، و مقدار اشتباه مجاز $0/05$ در نظر گرفته شده است

بررسی ضرب کردیم. که تعداد به دست آمده را جامعه مورد مطالعه هر سال در نظر گرفته شده است. به طور نمونه سال ۱۳۷۵، ۱۲۰ مورد گزارش بوده و باشیوه ذیل به دست آمده است ($120 = 793 \times 381 + 250$). نهایتاً با استفاده از نمونه گیری منظم یا نظامند (نقطه شروع نمونه گیری $a=0$ - تعداد نمونه $\cdot$ تعداد کل نمونه) نمونه‌ها انتخاب و مورد بررسی قرار گرفته‌اند (دلاور، ۱۳۷۴، ص ۱۱۷).

شیوه گردآوری اطلاعات به این صورت بود که ابتدا آخرین ویرایش استانداردهای بین‌المللی ایزو مربوط به گزارش‌های دولتی تهیه و ترجمه گردید. سپس از میان اقلام موجود ۲۶ مورد که قابل اندازه‌گیری و بررسی بود انتخاب، و براساس آنها سیاهه‌ای با ۲۶ مورد به صورت چک لیست تهیه شده در مرحله بعد با مراجعه به مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران هر یک از گزارش‌هایی که تصادفی انتخاب شده بود، وارد چک لیست می‌شد. اطلاعات جمع‌آوری شده به سیاهه آماری منتقل شد، که براساس این سیاهه آماری مطالعه موارد رعایت استانداردهای ایزو ضمن استخراج در آنها انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش چک لیست تهیه و ترجمه شده استاندارد بین‌المللی ایزو است.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و برای دستیابی به نتایج تحقیق، جداول توزیع فراوانی موارد رعایت شده و نسبت موارد رعایت شده تشکیل و با استفاده از میانگین و میانگین وزنی و درصد‌های به دست آمده برای هر کدام از موارد به سئوالات پژوهش پاسخ داده شده است.

استانداردهای گزینش شده برای ارزیابی و توضیحات ضروری

از آنجایی که کلیه استانداردهای پیشنهاد شده «برای گزارش‌های دولتی فارسی» زیاد و قابل بررسی در این پژوهش نبود به ناچار تعدادی از آنها انتخاب و برخی نیز به دلایلی که در ذیل ذکر خواهد شد حذف شدند:

۱. برخی استانداردها مربوط به رشته‌های خاصی بود مانند قواعد نوشتن فرمول‌های ریاضی، فیزیک و شیمی.
۲. بعضی استانداردها، مانند بخش مربوط به مرجع و مآخذ خیلی مفصل هستند، به طوری که در ایزو استانداردهای جداگانه‌ای به خود اختصاص داده‌اند.
۳. به دلیل وقت‌گیر بودن و تخصصی بودن استاندارد مربوط به محتوای چکیده از آن صرف‌نظر شده است.

لازم به ذکر است که در این استانداردها سعی شده است که از تمام مطالب و مواردی که به هر نحوی ممکن است در نگارش از نظر فرهنگی و اجتماعی و زبانی قابل اجرا و بیان در کشور باشد استفاده گردد. به طوری که در این استانداردها شیوه نگارش و مکان مربوط به گنجانیدن بعضی موارد به شکل نگارش منابع فارسی نوشته شده، مانند شیوه و مکان نگارش شناسه‌های گزارش که متأسفانه در ایران کمتر به آن پرداخته شده است. در این گزارش شکل نگارش زبان فارسی مورد توجه قرار گرفته است.

بنابراین به طور کلی استانداردهای گزینش شده برای بررسی جمعاً به ۲۶ مورد که هر کدام ممکن است از حداقل ۲ بند فرعی تا حداکثر ۱۰ بند فرعی تشکیل می‌شده، رسید. همان‌طور که ذکر شد بعضی استانداردها به دلیلی که مطرح گردید از سیاهه موارد انتخاب شده حذف شد. بعضی موارد که ضروری به نظر می‌رسید ولی در گزارش‌های دولتی به آن پرداخته نشده در این سیاهه و استاندارد آورده شده تا اینکه به عنوان فهرست پیشنهادی در آینده به آن توجه شود، چرا که به نظر می‌رسد در آینده ضروری است در نگارش گزارش‌های دولتی یا حتی گزارش‌های علمی و فنی بیشتر به آن توجه شود.

از مندرجات جدول ۱ و اطلاعات حاصل از آن چنین استنباط می‌شود که به طور متوسط در سال ۱۳۷۵ تعداد ۳۵ گزارش (از ۱۲۰ گزارش) یعنی ۲۹ درصد استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت کرده‌اند. و در سال ۱۳۷۶، تعداد ۲۴ گزارش از ۸۶ گزارش یعنی ۲۷/۵ درصد استانداردهای مذکور را رعایت کرده‌اند. همچنین در سال ۱۳۷۶ به طور متوسط تعداد ۱۴ گزارش از ۴۴ گزارش یعنی ۳۱ درصد استانداردها و موارد مربوط به استانداردهای ایزو را رعایت کرده‌اند. چنین استنباط می‌شود که در سال ۱۳۷۷ با ۳۱ درصد بالاترین میزان استانداردهای بین‌المللی ایزو در گزارش‌های دولتی فارسی رعایت شده است. و کمترین میزان رعایت مربوط به سال ۱۳۷۶ با ۲۷/۵ درصد بوده است.

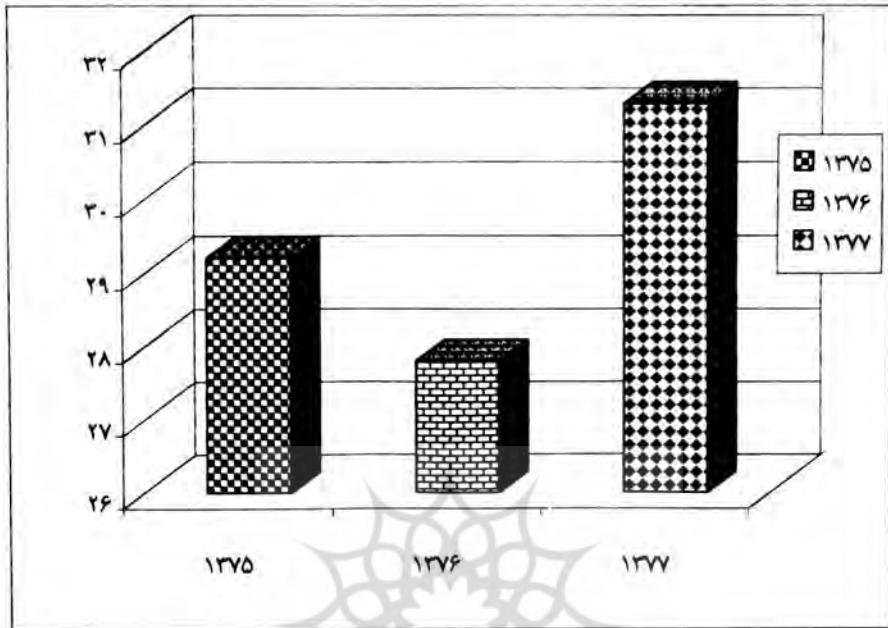
از نتایج حاصل از جدول ۲ چنین استنباط می‌شود که گزارش‌های دولتی فارسی، در طی سه سال مورد بررسی (۷۵، ۷۶، ۷۷) به طور متوسط ۲۹ درصد از موارد مربوط به استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت کرده‌اند. و نیز به طور متوسط ۲۸ مورد از گزارش‌های دولتی در هر سال یعنی در واقع ۷۳ گزارش در طی سه سال استانداردهای ایزو را رعایت کرده‌اند.

نتایج به دست آمده چنین نشان می‌دهد که در طی سه سال مورد بررسی به طور متوسط ۲۹ درصد از گزارش‌های دولتی فارسی استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت کرده‌اند.

جدول ۱. محاسبه میزان (نسبت) رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در گزارش‌های دولتی فارسی به تفکیک سال

۱۳۷۷		۱۳۷۶		۱۳۷۵		سال
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	استانداردها
۵۴/۶	۲۴	۶۱	۵۳	۶۵	۷۸	اندازه برگه‌های چاپ شده (فرم فیزیکی گزارش)
۳۵	۱۵	۳۳	۲۸	۴۵/۴	۵۴	تصاویر (نمودار، عکس، طرح، نقشه و...)
۵۹	۲۶	۳۹	۳۴	۶۰/۴	۷۲	جداول
۲۹/۵	۱۳	۲۵/۵	۲۲	۱۷/۳	۲۱	فهرست تصاویر (نمودار، عکس، طرح، و...) حداول
۵۳	۳۹	۵۶	۴۸	۵۳	۶۴	تاریخ انتشار
۳۵	۱۵	۳۲/۶	۲۸	۳۳/۴	۴۰	نویسنده
۴۹	۲۱	۵۲	۴۵	۴۱	۴۹	عنوان یا عناوین
۵۰/۵	۲۲	۲۷	۲۳	۲۴/۴	۲۹	سازمان مسئول
۸	۴	۲/۳	۲	۲	۲	شماره‌های استاندارد بین‌المللی کتاب ISBN و پیاوندها ISSN
۰	۰	۰	۰	۰	۰	شناسه گزارش
۵۱	۲۲	۵۱	۴۴	۵۲	۶۲	اطلاعات ارائه شده روی صفحه عنوان
۶	۳	۷	۶	۶	۷	عطف گزارش
۲۵/۵	۲۰	۳۲/۵	۲۸	۳۷	۴۵	اطلاعات ارائه شده روی جلد گزارش
۲۹/۴	۱۳	۳۰	۲۶	۳۱	۳۷	صفحات پایانی گزارش
۴/۶	۲	۴/۷	۴	۵/۳	۶	شماره‌گذاری ضمام
۱۰	۴	۱۰	۹	۱۲/۵	۱۵	تنظیم مراجع
۳۷	۱۶	۲۷/۵	۲۴	۲۹/۵	۳۵	مراجع
۲۹/۵	۱۳	۳۷/۵	۳۲	۴۰/۵	۴۹	مقدمه
۲۵	۱۱	۱۳/۵	۱۲	۱۵	۱۸	پیشگفتار
۳۷/۵	۱۷	۲۱	۱۸	۳۹	۳۵	فهرست مندرجات
۶/۳	۳	۸/۳	۷	۹/۲	۱۱	چکیده
۴۷/۵	۲۱	۴۹	۴۲	۴۹	۵۹	شماره‌گذاری صفحه‌ها
۱	۱۰۰	۱/۵	۱	۳	۳	شماره‌گذاری بخش‌ها
۶/۵	۲	۴/۵	۴	۰	۰	شماره‌گذاری جلدها
۴۲/۶	۱۹	۴۱	۳۶	۴۵/۵	۵۵	بدنه گزارش
۵۷	۲۵	۴۶/۵	۴۰	۵۴	۶۵	صفحات آغازین
۳۱	۱۴	۲۷/۵	۲۴	۲۹	۳۵	جمع کل

نمودار توزیع فراوانی نسبت موارد رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در گزارش‌های دولتی فارسی به تفکیک سال

از یافته‌ها نتیجه‌گیری می‌شود که از نظر رعایت استانداردها، فاصله بسیار زیادی تا حد مطلوب داریم، که باید در این صورت سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها سلیقه را در تدوین و تهیه گزارش‌های علمی و فنی کنار گذاشته و از استانداردهای بین‌المللی خصوصاً ایزو در تدوین آنها استفاده کنند.

نتیجه‌گیری

مبنای پژوهش حاضر مطالعه میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در گزارش‌های دولتی فارسی ایران در طی سال‌های ۱۳۷۵، ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ است. با توجه به یافته‌ها و تجزیه و تحلیل جداول پیشنهادهایی جهت بهبود وضعیت گزارش‌های دولتی و همچنین تحقیقات آتی ارائه می‌گردد.

لازم به یادآوری است که گزارش‌های دولتی مذکور در طی سه سال مورد بررسی، ۲۵۰ گزارش بوده، که ۱۲۰ گزارش مربوط به سال ۱۳۷۵، ۸۶ گزارش مربوط به سال ۱۳۷۶، و ۴۴ گزارش مربوط به سال ۱۳۷۷ بوده است.

۱. در طی سه سال مورد بررسی ۲۹ درصد از گزارش‌های دولتی فارسی استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت کرده‌اند. در واقع به سؤال اول پژوهش که «چه میزان استانداردهای

بین‌المللی ایزو در تهیه و تدوین گزارش دولتی فارسی رعایت شده است» پاسخ داده شده است.
 ۲. در تحقیق حاضر گزارش‌های دولتی در طی سه سال، یعنی ۷۵، ۷۶، و ۷۷ مورد بررسی قرار گرفته که به ترتیب سال ۱۳۷۵ به‌طور متوسط به میزان ۲۹ درصد، سال ۷۶، ۲۷/۵ درصد و سال ۱۳۷۷ به میزان ۳۱ درصد استانداردهای بین‌المللی ایزو را رعایت کرده‌اند.

پس در اینجا به سؤال ۲ پژوهش، یعنی در چه سال‌هایی استانداردهای بین‌المللی ایزو در تهیه و تدوین گزارش‌های دولتی بیشتر رعایت شده است، پاسخ داده شده است.

۳. با توجه به یافته‌های تحقیق بیشترین استانداردهای ایزو در بخش‌های شکل فیزیکی گزارش با ۶۲ درصد، جداول، (۵۳ درصد)، تاریخ انتشار، (۵۴ درصد)، اطلاعات ارائه شده روی صفحه عنوان، (۵۲ درصد) و صفحات آغازین ۵۲ درصد، بوده است. به سؤال سوم پژوهش، یعنی چه بخش‌هایی از گزارش‌های دولتی فارسی بیشترین استانداردهای ایزو را رعایت کرده‌اند، پاسخ داده شده است.

۴. با توجه به یافته‌های تحقیق بخش‌هایی از گزارش‌های دولتی که کمترین میزان استانداردهای ایزو را رعایت کرده‌اند به ترتیب عبارتند از: شناسه گزارش با (صفر درصد)، شماره استاندارد بین‌المللی (ISSN, ISBN) (۲ درصد)، شماره‌گذاری بخش‌ها (۲ درصد)، شماره‌گذاری جلد‌ها (۳ درصد)، شماره‌گذاری ضمایم (۵ درصد)، عطف گزارش (۶ درصد)، چکیده (۸ درصد)، در اینجا به سؤال پژوهش که چه بخش‌هایی از گزارش‌های دولتی کمترین موارد از استانداردهای ایزو را رعایت کرده‌اند، پاسخ داده شده است.

نتیجتاً ضمن مطالعه و تجزیه و تحلیل مطالب ضروریست مطالبی مورد توجه قرار گیرد: با توجه به اینکه شناسه گزارش هویت و مشخصات یک سازمان را مشخص می‌سازد، از اهمیت زیادی برخوردار است. بنابراین ضروری است که در گزارش‌های دولتی به آن توجه شود. در حالی که در بررسی مورد نظر در هیچ کدام از گزارش‌های دولتی سازمان‌ها، مؤسسات، و وزارتخانه‌های مورد بررسی شناسه گزارش رعایت نشده بود.

کاربرگه گزارش در وضعیت کنونی که عصر انفجار اطلاعات و یا عصر اطلاعات نام نهاده‌اند، خیلی مفید و مؤثر است. چرا که کاربرگه گزارش که با توجه به نوع گزارش در انتها یا ابتدای گزارش قرار می‌گیرد، متخصص اطلاع‌رسانی و یا کتابداری با توجه به اطلاعات مندرج در آن، اطلاعات را به رایانه وارد می‌کنند و سرعت عمل او را بالا می‌برد، و از طرف دیگر کاربرگه گزارش می‌تواند جای صفحه عنوان را بگیرد و دیگر لازم نیست صفحه عنوان را در ابتدای گزارش بیاوریم، در این صورت به جای صفحه عنوان کاربرگه گزارش همراه با اطلاعات کامل گزارش در انتها یا ابتدا (در جای صفحه عنوان) گزارش قرار می‌دهیم. بنابراین کمک شایانی به ورود اطلاعات، فهرست نویسی و نمایه‌سازی می‌شود.

جدول ۲. محاسبه میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو (ISO) در گزارش‌های

دولتی فارسی در طی سه سال

میانگین		۱۳۷۷		۱۳۷۶		۱۳۷۵		سال	استانداردها
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۶۲	۶۰	۵۴/۶	۲۴	۶۱	۵۲	۶۵	۷۸	اندازه برگه‌های چاپ شده (فرم فیزیکی گزارش)	
۳۹	۳۸	۳۵	۱۵	۳۳	۲۸	۴۵/۴	۵۴	تصاویر (نمودار، عکس‌ها، طرح، نقشه و...)	
۵۳	۵۱	۵۹	۲۶	۳۹	۳۴	۶۰/۴	۷۲	جداول	
۲۲	۲۰	۲۹/۵	۱۳	۲۵/۵	۲۲	۱۷/۳	۲۱	فهرست تصاویر نمودار، عکس، طرح، نقشه و جداول	
۵۴	۵۴	۵۳	۳۹	۵۶	۴۸	۵۳	۶۴	تاریخ انتشار	
۳۳	۳۲	۳۵	۱۵	۳۲/۶	۲۸	۳۳/۴	۴۰	نویسنده	
۴۶	۴۳	۴۹	۲۱	۵۲	۴۵	۴۱	۴۹	عنوان یا عناوین	
۳۰	۲۶	۵۰/۵	۲۲	۷	۲۳	۲۴/۴	۲۹	سازمان مسئول	
۳	۲	۸	۴	۲/۳	۲	۲	۲	شماره استاندارد بین‌المللی کتاب ISBN و پیاپی‌ها ISSN	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	شناسه گزارش	
۵۲	۴۹	۵۱	۲۲	۵۱	۴۴	۵۲	۶۲	اطلاعات ارائه شده روی صفحه عنوان	
۶	۶	۶	۳	۷	۶	۶	۷	عطف گزارش	
۳۷	۳۵	۴۵/۵	۲۰	۳۲/۵	۲۸	۳۷	۴۵	اطلاعات ارائه شده روی جلدگزارش	
۳۰/۴	۲۹	۲۹/۴	۱۳	۳۰	۲۶	۳۱	۳۷	صفحات پایانی گزارش	
۵	۵	۴/۶	۲	۴/۷	۴	۵/۳	۶	شماره‌گذاری ضمامم	
۱۱	۱۱	۱۰	۴	۱۰	۹	۱۲/۵	۱۵	تنظیم مراجع	
۳۰	۲۸	۳۷	۱۶	۲۷/۵	۲۴	۲۹/۵	۳۵	مراجع	
۳۷/۵	۳۷	۲۹/۵	۱۳	۳۷/۵	۳۲	۴۰/۵	۴۹	مقدمه	
۱۶	۱۵	۲۵	۱۱	۱۳/۵	۱۲	۱۵	۱۸	پیشگفتار	
۲۸	۲۶	۳۷/۵	۱۷	۲۱	۱۸	۲۹	۳۵	فهرست مندرجات	
۸	۸	۶/۳	۳	۸/۳	۷	۹/۲	۱۱	چکیده	
۴۹	۴۷	۴۷/۵	۲۱	۴۹	۴۲	۴۹	۵۹	شماره‌گذاری صفحه‌ها	
۲	۲	۱	۱	۱/۵	۱	۳	۳	شماره‌گذاری بخش‌ها	
۳	۲	۶/۵	۲	۴/۵	۴	۰	۰	شماره‌گذاری جلد‌ها	
۴۳/۵	۴۲	۴۲/۶	۱۹	۴۱	۳۶	۴۵/۵	۵۵	بدنه گزارش	
۵۲	۵۰	۵۷	۲۵	۴۶/۵	۴۰	۵۴	۶۵	صفحات آغازین	
۲۹	۲۸	۳۱	۱۴	۲۷/۵	۲۴	۲۹	۳۵	میانگین	

شماره‌های بین‌المللی پیاپی‌ها و کتاب به جهت رقابت در بازار نشر جهانی از اهمیت فراوانی برخوردار است. لذا سازمان‌ها، مؤسسات و وزارتخانه‌های دولتی ضروریست به این مهم توجه کرده و برای گزارش‌های مذکور (علمی، فنی و آماری) شماره استاندارد بین‌المللی تهیه کنند. به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که با توجه به اطلاعات به‌دست آمده و تجزیه و تحلیل آنها، فاصله زیادی تا رعایت کامل استانداردهای ایزو در تهیه و تدوین گزارش‌های دولتی داریم. بنابراین در این صورت لازم است مراکز دولتی برای سهولت در بازیابی، در تهیه و تدوین گزارش‌های دولتی به شکلی واحد و هماهنگ براساس استانداردهای ایزو عمل کنند. چه در غیراین صورت در وضعیت فعلی گزارش‌های مذکور نقش اطلاع‌رسانی خود را به‌طور خیلی زیادی از دست داده و بازیابی و جست‌وجوی آنها در بانک‌ها و شبکه‌های اطلاع‌رسانی با مشکل مواجه است.

پیشنهادها

- پیروی از استاندارد واحد امری لازم و ضروریست. بنابراین به‌منظور هماهنگی و وحدت در تهیه و تدوین گزارش‌های دولتی و وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی پیشنهاد می‌شود:
۱. استانداردهای گزارش‌های علمی و فنی دولتی بر مبنای تیارهای فرهنگی و داخلی کشور هماهنگ شود و به‌عنوان یک استاندارد ملی برای گزارش‌های مذکور به تصویب برسد.
  ۲. قواعد و دستورالعملی هماهنگ و واحد بر مبنای استاندارد مصوب ملی فوق تهیه و به‌عنوان «استاندارد تهیه و تدوین گزارش‌های علمی و فنی دولتی» به وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی ابلاغ گردد.
  ۳. وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، و مؤسسات دولتی ملزم بر اجرای دستورالعمل فوق باشند.
  ۴. پیشنهاد می‌شود برای چگونگی تهیه و تدوین منابع دیگر براساس استانداردهای ایزو مطالعات دیگر صورت گیرد.

مآخذ

۱. ابرامی، هوشنگ (۱۳۵۶). شناختی از دانش‌شناسی (علوم کتابداری و دانش‌رسانی). تهران: انجمن کتابداران ایران.
۲. انوار (استعلامی)، پروین (۱۳۷۱). مآخذ شناسی و استفاده از کتابخانه. ویرایش سوم. تهران: رواق.
۳. بازرگان، عباس (۱۳۷۴). "نگاهی به روش‌های نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه در پژوهش‌های تربیتی" پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، دوره جدید، شماره ۴ (بهار).
۴. دلاور، علی (۱۳۷۴). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد.